

MALATYA YÖRESİ TÜRKÜLERİNDE HAYVAN SEMBOLLERİ **ANIMAL SYMBOLS IN THE FOLK SONGS OF MALATYA REGION**

Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

Çağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, begumkurt@windowslive.com, Mersin-Türkiye

ÖZET

Halk nazımının temel yapıtaşları sembol ve simgelerdir. Halkın sözlü ürünleri içerisinde özlü ve bir güçlü bir anlatım diline sahip olan türküler ait oldukları toplumun kültürünü, geniş ve kapsamlı şekilde anlatan nazım türleri içerisinde sembolik ifadeleri ile öne çıkmaktadır. Yaratıcısı olan toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik yaşamını sembolik unsurlarla ifade eden türkülerde en çok kullanılan sembolik kavramlar hayvan ve bitki isimleridir. Belirli yönleri ve nitelikleriyle sembol haline getirilen bu kavramlar sözün etkili kılmakta ve anlamı derinleştirmektedir.

Sembollerin doğru yorumlanması türkülerin anlam dünyasının zenginliğini kavrayabilmekte önem taşımaktadır. Bu amaçla oluşturulan çalışmamız kapsamında yazılı kaynak tarama yöntemi kullanılarak dört yüz civarında türkü metni incelenmiştir. Malatya türkülerinde geçen hayvan isimlerinin metin içinde kullanım durumları ve işlevlerinin neler olduğu üzerinde durulmuştur.

Malatya yöresi türkü metinlerinde geçen başlıca hayvan isimleri ahu, arı, aslan, at, balık, baykuş, bülbül, ceylan, çakal, deve, horoz, kaz, katır, keklik, koyun, kurbağa, kurt, kuzu, kuş, öküz, ördek, suna, şahin, turna, yılan ve yıldırdır. Bu hayvanlar arasında en çok kuş ismi yer almış ve sembol olarak en çok kullanılan hayvan bülbül olmuştur. Kuzu, koyun, ceylan, keklik ve yılan kullanım sıklığı olan diğer hayvanlardır.

Anahtar Kelimeler: Malatya, türkü, hayvan, sembol, imge.

ABSTRACT

The basic building blocks of the folk poetry are symbols and symbols. Turkish folk songs, which have a strong and concise expression language within the oral products of the people, stand out among the nasal types that describe the culture of the society they belong to in the widest and most comprehensive way. Animal and plant names are the most commonly used symbolic concepts in folk songs that express the cultural, social and economic life of the society that is the Creator. These concepts, which are symbolized by certain aspects and qualities, make the word effective and deepen meaning.

The correct interpretation of symbols is important in comprehending the richness of the meaning world of the Turks. Within the scope of this study, approximately four hundred Turkish folk songs were studied using the written source screening method. The use of animal names in Malatya folk songs in the text and their functions are emphasized.

The main animal names in the texts of Malatya region are gazelle, bee, lion, horse, fish, owl, nightingale, impala, jackal, camel, cock, goose, mule, partridge, sheep, frog, wolf, lamb, bird, ox, duck, suna, hawk, crane, snake and onager. Among these animals, the name of the birds has taken place and as a symbol, the most widely used animal was the nightingale. lamb, sheep, ceylan, partridge and snake are other animals that are frequently used

Key words: Malatya, folk song, animal, symbol, image.

1. GİRİŞ

Semboller ifade edilmek istenen duygu durumlarını somutlaştıran ve anlam yükünü artıran anlatım araçlarıdır. Soyut ve somut ilişkiler bağı kurarak ifade imkânını genişletmekte, anlamı zenginleştirmektedirler. Anlatılmak istenenle kavram arasındaki bağı yansıtarak, soyut olanı zihinde somutlaştıran unsurlardır. Halk sanatının ve estetik anlayışının birer ifadesi olarak halk edebiyatı ürünlerinde sembollerden çokça yararlanılmıştır.

Kültürel, sosyal ve ekonomik yaşamın izlerini sembolik ifadelerle dile getiren türkülerde en çok kullanılan imgesel kavramlar hayvan ve bitki isimleridir. Belirli yönleri ve nitelikleriyle sembol özelliği kazanan bu kavramlar sözü etkili kılmakta ve anlamı derinleştirmektedir. Sembollerin doğru yorumlanması türkülerin doğru şekilde anlaşılıp, anlam dünyasının zenginliğini kavrayabilmekte ve içerik dünyasının çözülebilmesinde önem taşımaktadır. Söylendiği yörenin özünü yansıtan türkü sözleri aracılığıyla coğrafi, sosyal ve kültürel dokunun pek çok özelliğini tespit etmek mümkündür.

Türkülerin sembolik dili araştırmacılarca üzerinde durulan konulardan biridir. Bununla birlikte hayvan sembolleri üzerinde duran az sayıda araştırmacı bulunmaktadır. Bunlar arasında Gülay Mirzaoğlu, Feyzan Göher Vural, Aktan Müge Yılmaz bulunmaktadır.

Yapmış olduğumuz doküman taraması ile Malatya yöresi türkü metinlerinde geçen başlıca hayvan isimlerinin ahu, arı, aslan, at, balık, baykuş, bülbül, ceylan, çakal, deve, horoz, kaz, katır, keklik, koyun, kurbağa, kurt, kuzu, kuş, öküz, ördek, suna, şahin, turna, yılan ve yıldızcı olduğu tespit edilmiştir. Bu hayvanlar arasında en çok kuş ismi yer almış ve sembol olarak en çok kullanılan hayvan bülbül olmuştur. Kuzu, koyun, ceylan, keklik ve yılan kullanım sıklığı olan diğer hayvanlardır.¹

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Türkülerde Hayvan Sembolleri

“Türküler, halk kültürü içinde en yaygın ve sevilen türlerin başında gelir. Bu kadar sevimlerinin ve yaygın olmalarının sebebi kendi özelliklerindedir. Türküler, halkın günlük yaşantısından kaynaklanan, halkın duygu ve düşüncelerini, dileklerini, nefretlerini, hasretlerini, umutlarını, alkışını-karışını halkın kullandığı dille anlatan bir türdür. Türkülerde duygu ve düşünceleri daha etkili, daha güzel ifade etmek amacıyla sembollerden de istifade edilir. Temaların seçimi, işleniş, kullanılan malzemeler, renkler, simgeler, o milletin kültürü, düşünce sistemi ile şekillenir. Türküler, kültür malzemeleri içinde hususi yerini biraz da kullandığı dilden almaktadır (Gökşen ve Gökşen, 2016: 1600’den; Köksel, 2005:82).”

Başlangıçtan günümüze doğayla ve hayvanlarla iç içe yaşayan Türk toplumunun, sevincini, derdini, kederini, özlemine, umutlarını, arzularını türküler aracılığıyla dile getirirken onlarla olan ilişkisinin birer yansıması olarak hayvanlardan ve onların birtakım sembol özelliklerinden yararlanması kaçınılmazdır.

“Kültür-çevre bağlamında görülen unsurlar, edebî metinlere de yansımıştır. İnsanoğlu sanat değeri taşıyan edebî yaratmaları üretirken içinde yaşadığı çevreden malzeme olarak sıkça yararlanmıştır. Hayvanlar, doğal çevrenin, ekonomik faaliyetlerin bir yansıması olarak metinlerde yer alırken, çeşitli sembolik anlamlar kazanarak soyut olanı yansıtmada somut bir gösterge, sembolik bir dil unsuru olarak da kullanılmışlardır. Dolayısıyla bir metinde yer alan hayvanlar tahlil edildiğinde o ürünleri yaratan insanların doğal çevresini, maddî kültür yaratmalarını, ekonomisini vs. takip edebilirken bir yandan da bunların kazanmış oldukları sembolik anlamlarda gizli olan somut olmayan kültürel kodları çözebilmek mümkündür (Yılmaz, 2011: 229).

“Türkülerde yer alan herhangi bir doğa unsuru, bir nesne, renk, koku, ses veya bir eylem sembol olabilir. Bir sözcüğün sembol olabilmesi için kendi gerçek anlamı dışında da bir anlam taşıyor olması, ait olduğu kültüre özgü çağrışımlar yaratması gerekir. Türkülerde yer alan başlıca sembollere ay, güneş, yıldızlar, rüzgârlar, dağlar, ağaçlar, kuşlar, çiçekler ve meyveler örnek verilebilir (Mirzaoğlu, 2015, s. 37).

“Semboller gerek içerdikleri anlam zenginliği, gerekse insanlık tarihinin algılamalarından aktarıla gelen unsurlara sahip olmaları yönüyle insan hayatında kelimelerden daha işlevsel ve etkileyici bir

¹ Çalışmada kullanılan veriler doktora çalışmasından elde edilmiştir.

rol üstlenebilmiştir. Bu sembollerden öne çıkanlardan birisi de hayvanlarla ilgili olanlardır (Çatalbaş, 2011: 49).

3. BULGU ve TARTIŞMALAR

3.1. Malatya Yöresi Türkü Metinlerinde Hayvan Sembolleri

Halk nazımının temel unsurları sembol ve simgelerdir. Halkın sözlü ürünleri içerisinde özlü ve bir güçlü bir anlatım diline sahip olan türküler ait oldukları toplumun kültürünü, geniş ve kapsamlı şekilde anlatan nazım türleri içerisinde öne çıkmaktadır. Türkülerde yer alan bazı kavramların ilgili oldukları anlam dünyasının sınırlarını aşarak farklı anlamlar yüklediklerini görmek mümkündür. Bu kavramlar sembol ifadeler olarak anlamın etkisini güçlendirmektedir.

Malatya yöresi türkülerinde sembolik dünya çoğunlukla doğadan ilham almaktadır. Mekân ve insan ilişkisinin etkileşimi sonucu şekillenen türkülerde hayvan sembollerinin çokça kullanılması olağandır. Yöre insanının başlıca uğraş alanının tarım ve hayvancılık olması, dolayısıyla doğayla iç içe olması derdini, sıkıntısını, acısını, kederini, hüznünü, hasretini, özlemini, sevincini, neşesini, umudunu doğadan unsurlarla dile getirdiği görülmektedir. Yörede çoğunlukla aşk, seveda, hasret ve gurbet konularını işleyen türküler söylenmektedir. Bunlar arasında aşk ve seveda konulu türkülerin sayısı oldukça fazladır. Bu durum türküler aracılığıyla da ifade edilmektedir. Yöreye ait türkülerden birinde şöyle dile getirilmiştir:

*Şu gelen de atlı m'ola
Atı da Polatlı m'ola
Her türkü de yar üstüne
Yar bu kadar tatlı m'ola* (Şahin ve Özerol, 2004: 434).

Yörede ağırlıklı olarak aşk ve seveda konulu türkülerin bulunması bülbül motifinin bu kadar sık kullanımını olağan kılmaktadır Malatya yöresi türkü sözlerinde en çok kullanılan hayvan isimlerinin başında bülbül gelmektedir. Aşk ve seveda konulu türkülerde aşığın kendini bülbül olarak nitelendirdiği ve sembol olarak kullanıldığı görülmektedir. Bülbül sembolü en çok gül sembolü ile kullanılmıştır. Sevgilinin aşkıyla bülbül olan âşık gülünün peşinde ona hasrettir. Bülbül dertlidir. Derdiyle dile gelen aşığı temsil etmektedir. Yöreye ait türkü metinleriyle şöyle örneklendirebiliriz:

*Beleni beleni de aşık Belen'i
Garip bülbül de yitirmiş gülünü
Deli gönül gene buldun belanı
Bülbülüm bir yandan gülüm bir yandan* (Atılğan ve Turhan, 2002: 200).

*Bülbül idim geldim gondum dikene
Tükettin ömrümü ömrün tükene
Şu aklıma kalsa bulur bir tane
Bir türlü gönlümü gandırımıyom* (Kurt, 2016: 630).

*Yüksek eyvanlarda bülbüller öter
Bülbülün figanı âleme yeter
Benim çektiklerim ölümden beter
Gel anam gel bacım gelin olasin* (TRT THM Repertuarı No: 669)

*Her seher vaktinde öter bülbüller
Bülbülün sesine âşık o güller
Senin için söyler hep beni diller
Ağzınla dilin lal olsun sevdiğim* (Kurt, 2016: 386).

Yöreyle ait türkü metinlerini incelediğimizde bazı hayvan isimlerinin güzellik sembolü olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bunlar arasında en çok kullanılan güzellik sembolü ceylandır. Sevgilinin gözleri ceylana benzer. Sevgili ceylan gibi ürkektir; âşık kovalar, ceylan gözlü sevgili kaçır, aşığı hasret çektirir:

*Ören'e vardım da örene benzer
Yıkılmış evleri virana benzer
O yârin gözleri ceylana benzer
Ben bir ceylan gözlü yardan ayrıldım (Kurt, 2016: 429).
Dağınık saçlı köylü kızı
İçerime koydun sızı
Ceylan gibi gara gözlü
Yaktın beni ataşına (Kurt, 2016: 469).*

Sevgilinin güzellik sembolü olarak kullanılan diğer bir hayvan motifi ördek, sunadır. Ördek aşığın sembolü, suna ise sevgilinin sembolü olmuştur. Malatya yöresi türkülerinde güzelliğine hayran olunan sevgili en çok suna olarak nitelendirilmiştir. Sevgili fiziksel olarak suna betimlemesi ile tasvir edilir; suna boyludur, boynu, gerdanı sunaya benzer.

*Suya gider sağ elinde sitili
Başında da beyaz yazma atılı
Ha dedim ki suna boylum sen olan
Sen olmazsan yükletirim mitili (Şahin ve Özerol, 2004: 424).*

*Sunam nerden geliyorsun izime
Korkma yarım duruyom sözümde
Elimi açtım da yara vardım
O da muradımı koydu gözümde (Kurt, 2016: 430).*

Özellikle türkülerin bağlantı bölümlerinde en çok kullanılan sözlerden biri suna olmuştur. Sunanın gözü hep yaşlıdır:

*Önüne bağlamış adam önlüğü (önlüğü sunam önlüğü önlüğü)
Çok uğraştım alamadım göğnünü (göğnünü sunam göğnünü göğnünü)
Benden başkasına yarım var dersen (var dersen sunam var dersen var dersen)
Gadir Mevlam eğri koya boynunu (boynunu sunam boynunu boynunu) (Kurt, 2016: 488).*

*Bu ayrılıh devam eder bir zaman
Bir buse alayım o gül yanahtan
Bu ayrılıh devam eder bir zaman
Aman dağlar aman
Kara bağlar aman
Sunam ağlar aman
Anam ağlar aman (Kurt, 2016: 418).*

Ördek, kadın söylemleri türkülerde erkeği temsil etmekte; suna ve ördek sembolleri gül-bülbül benzetmesi gibi iki aşığı nitelendirmektedir. Ördek eşinden ayrılmış aşığın sembolüdür:

*Ördek ördek yeşil ördek
Çavdan adı düşün ördek
Dün bu zaman eşli idin
Hani bugün eşin ördek (Kurt, 2016: 476).*

Kullanım sıklığı fazla olan diğer semboller koyun ve kuzudur. Koyun-kuzu, anne-evladın ya da âşık-sevgilinin simgesi olmuş; ayrılığın, hasretin, üzüntü, acı ve derdin sembolü olarak kullanılmıştır. Mor koyundur, kuzusunun ardı sıra meler, ayrılığa dayanamaz:

*Mor koyunum meleme
Bağrımı kan eyleme
Ben senden çok dertliyim
Yaremi tazeleme (Atılğan ve Turhan, 2002: 120).*

*Ak koyun da kara koyun
Beni de derdime koyun
Ben bu dertten iflah olmam
Siz adımı dertli koyun (Kurt, 2016: 377).*

*Dağlar seni delik delik delerim
Halbur alır ince elekten elerim
O yar koyun olsa ben de bir kuzu
Ardı sıra meler giderim aman (Kurt, 2016: 470).*

*Gide gide yokuş bana yurd olur
Mor koyun kuzusuna kurt olur
Bir yiğit sevdiğini almazsa
Ölmez ama yüreğine dert olur (Atılğan ve Turhan, 2002: 92).*

*Sohu dibinde kuzu
Borum borum boynuzu
Gelin gelin ağlama
Gareları bağlama (Kurt, 2016: 600).*

*Yârin ellerinde dostun köyünde
Terketmiş evini gitmiş bu gelin
Körpe kuzuları kalmış evinde
Terketmiş evini gitmiş bu gelin (Atılğan ve Turhan, 2002: 220).*

*Kuzu meler kuzu meler
Anasız bir kuzu meler
Bir yar sevdim eller aldı
Şu günlüm bir kuzu meler (Kurt, 2016: 625).*

Malatya yöresi türkülerinde en sık kullanılan hayvan isimlerinden biri de attır. Metinlerde at, tay ya da yıldı şeklinde geçmektedir. At varlığın, müşkülünü çözebilecek güce sahip olmanın sembolü, dertlerin sıkıntılarının aşılmasını sağlayan bir simgedir. Atın makbulü doru renktekidir; gövdesi kızıl, bacakları ve yelesi siyahtır:

*Atı olan da ata biner atlanır
Yiğit olan da her çileye katlanır
Yiğit gölgesinde aslan saklanır
Yol ayrılır da deli gönül ayrılmaz (Kurt, 2016: 544).*

*Boğumlu cızmayı giymeliymiş
Silkinip doru ata binmeliymiş
Çok yaşayıp cefa çekmekten ise
Az yaşayıp devran sürmeliymiş (Kurt, 2016: 376).*

Yılıksı kalmamış çayırlar, viran olmuş yurdun bakımsızlığının, harap oluşunun göstergesidir:

*Alaçayır'a vardım yurt viran kalmış
Bingıldak çayırlar nasıl sararmış
Ne yılıksı kalmış ne yozu kalmış
Gel hele de benim bercim gel hele gürcüm gel hele
Gel hele de benim gülüm gel hele canım gel hele* (Kurt, 2016: 383).

Ayrıca bir güzellik sembolü olarak genç kız tımarı verilmiş taya benzetilir:

*Uy yiri gelin de kemiklerin çarşasın
Mor zülüflerin de gerdanın okşasın
Tımarı verilmiş taya benzersin
Seni sevenler binler yaşasın* (Kurt, 2016: 411).

Türkülerde çokça kullanılan keklik, Malatya yöresi türkü metinlerinde de kullanım bulmuştur. Genellikle ilk iki dizede kullanılmış ve sevgilinin, yavrusundan ayrı düşmüş anneyi simgelemiştir. Ayrılığın, gurbetin, hasretin ve özlemin sembolü olarak kullanılmıştır. Kınalıdır. Meridir; yani dişidir. Sevgilinin güzelliğini, albenisini, inceliğini simgeler:

*Keklik dağlarda çağlar
Yavrum diye diye ağlar
Günden düne yansa dağlar
Görenlerin bağı yanar* (Atılğan ve Turhan, 2022: 106).

*Keklik de benim kekliğim
Kanadına gül ektiğim
Eller uykusun almış
Nedir benim bu çektiğim* (Kurt, 2016: 626).

*Aman sevdiceğim bu kadar yeter
Yüksek kayalarda keklikler öter
Bana yaptıkların ölümden beter
Gülşane güllerin solsün sevdiğim* (Kurt, 2016: 386).

*Keklik uçtu bağa düştü
Şavkı bizim eve düştü
Çok sallanma soyha gelin/küçük
Benim göynüm sana düştü* (Kurt, 2016: 426-427).

*Başına bağlamış kınalı yağlık
Lal olsun dillerim de söylemem artık
Sürüden ayrılmış bir meri keklik
Çeker gider yaylasına eline* (Kurt, 2016: 411).

*Atımı bağladım nar ağacına
Kolum ulaşmıyor darağacına
Kınalı kekliğim gel yamacıma
Asıyorlar beni gel ağla bana*

Baykuş, incelemeye aldığımız türkü metinlerinde sıkça kullanılmamakla birlikte hanede yaşanan kaybın, üzüntünün habercisi olarak Türk halk kültüründe olduğu gibi Malatya türkülerinde de uğursuzluğun, ölümün, kötülüğün simgesi olarak aşağıdaki türküde görebileceğimiz üzere şöyle yer almıştır:

*Dağlara duman atıyo
Gün be gün derdim artıyo
Issız da kalmış evimiz
İçinde baykuş ötüyo* (Kurt, 2016: 420).

Yöreeye ait türkü metinlerinde kullanım sıklığı az olan hayvan isimlerinden bir diğeri aslandır. Kadın ağızlı türkülerde aslan sevgiliye söylenen hitap sözlerinden biri olarak kullanılmaktadır. Sevgilinin arkasında duran erkeğin, gücün ve cesaretin sembolü olmuştur:

*Bağlarına vardım armutlu tutlu
Sultanın giydiği gareli kutnu
Mahkemeye girdim kalbim umutlu
Ver elini burdan gidek aslanım* (Şahin ve Özerol, 2004: 427).

Türkü sözlerinde kullanılan çakal ve aslan isimleri birbirinin zıttı iki kavram olarak düşünülmüştür. Türkülerde kaba dil kullanımının hayvan isimlerinden çakal sözcüğüyle yapıldığını söylemek mümkündür. Halk ağzında sinsisi, kurnaz, kötü niyetli, cin fikirli insanlar için kullanılan sözcük türkü metinlerinde de namert, aşağılık anlamında kullanılmış; çakal yatağında yatmaktansa aslana yem olmak yeğlenmiştir.

*Geçme muhannet köprüsünden
Koy götürsün sel seni aman aman
Yatma çakkal yatağında
Koy yesin aslan seni aman aman* (Kurt, 2016: 427).

Yine kullanım sıklığı az olmakla birlikte yöreye ait türkü metinlerinde kullanım bulan diğeri bir hayvan ismi şahindir. Şahin gücün sembolü olarak kullanılmıştır. Aşka düşen sevdalı sevdiğinden karşılık bulamayınca güçsüz kalan, kolu kanadı kalkmayan bir şahine dönüşmüştür:

*Şahin idim Guzkaya'ya tünedim
Çalındım çırpındım da kalkmaz kanadım
Ben bahtımı da bir güzelde denedim
Gönlünü gönlüme uyduramadım* (Kurt, 2016: 594).

Turna, türkülerde çok kullanılan bir hayvan ismidir. Bununla birlikte Malatya yöresi türkülerinde az kullanılan bir hayvan sembolü olmuştur. Haber almak, haber vermek amacıyla uçurulur. Turnadan sevgiliye haber götürmesi istenir:

*Üç durna galdırdım Venk'in dağından
Haber aldım ağasından beginden
Bir sual sorayım da Gündüzbeg'in köyünden
Pınarbaşına da inin durnalar* (Kurt, 2016: 621).

*Dost eline giden turnam
Bekle kelamı kelamı
Uğrar isen yar yanına
Eyle selâmi selâmi* (Atılğan ve Turhan, 2002: 69).

Bunun dışında sevgilinin sembolü olmuştur. Telli turna şeklinde ifadelendirilen sevgili, hasretin, ayrılığın simgesi olarak kullanılmıştır:

*Dün mü burdayydın bugün mü geldin
Ötme garip garip sinemi deldin
Eşimden ayrıldım ben burda kaldım
Yabancılar vurmuş telli turnamı* (TRT THM Repertuarı No: 536).

Yöreeye ait türkü metinlerinde en az kullanılan hayvan isimlerinden biri olan arı, aşığın sembolüdür. Sevgilinin peşinde koşan, ona kavuşmayı arzulayan aşığın simgesi olarak türkü metinlerinden birinde şöyle kullanılmıştır:

*Fani deli gönül fani
Mor çiçeğe konar arı
Deli dolu gezen âşık
Sen de mi yitirdin yâri* (Kurt, 2016: 405).

Malatya türkü metinlerinde genel olarak temel anlamında kullanılan yılan bazı türkülerde baykuş gibi kötülüğün, uğursuzluğun sembolü olarak kullanım bulmuştur:

*Yılana bak yılana
Yılan dağı dolana
Gelin gelin ağlama
Gareları bağlama* (Kurt, 2016: 600).

*Yılan ağı karalı
Sinem hançer yaralı
Sağ geldim mahlenize
Nasil gidem yaralı* (Atılğan ve Turhan, 2002: 153).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Halk dilinde, sade ve yalın bir anlatımla yoğun ve derin anlamlı sözler içeren türkü sözleri ile duygu ve düşünceler içten ve kolay gibi görünen bir şekilde ifade edilmiştir. Zor anlatılacak olanı kolaylaştıran ise semboller olmuştur. Türkülerin derin ve anlamlı olmalarını sağlayan çok çeşitli sembol ve simgeler bulunmaktadır. Bitki, hayvan ya da renk sembolleri kültüre özgü nitelik taşımakta ve türkülerin kendi diliyle korunup aktarılmasında önemli rol oynamaktadır. Bir sözcüğün temelde sahip olduğu anlamı zenginleştiren ve derinleştiren bu semboller ifadesi zor duygu ve düşünceleri daha net, daha etkili ve çarpıcı kılmaktadır. İfadecisi olduğu toplumun birer yansıması olarak türkü metinlerinde sıkça yer almaktadır.

İncelemeye aldığımız Malatya yöresi türkü metinlerinde yaklaşık olarak otuz hayvan ismi bulunmaktadır. Bunların kullanım sıklığı farklıdır. Türk şiirinin genelinde olduğu gibi en çok kullanılan hayvan sembollerinden bülbül, Malatya türkülerinde de en çok kullanılan hayvan sembolü olarak görülmektedir. Bülbül kadar sık kullanılan diğer bir hayvan sembolü genel bir isim olarak kuş olmuştur. Bülbül dışında sırasıyla en fazla kullanıma sahip hayvan sembolü kuzu, at, koyun ve ceylandır.

Yörede ağırlıklı olarak aşk ve seveda türkülerinin söylenmesine bağlı, hayvan sembollerinin genellikle âşık-sevgili sembolü olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Bunun dışında anne ile evladın koyun-kuzu ve keklik isimlerinin kullanımıyla sembolleştirildiğini söyleyebiliriz. Aslan, at ve şahin gücün sembolü olmuşken baykuş ölümün, uğursuzluğun sembolü olmuştur. Sonuç olarak Malatya yöresi türkü metinlerinde görülen hayvan sembolizminin birtakım farklarla birlikte Türk halk kültürüne büyük oranda uyduğunu ifade edebiliriz.

KAYNAKÇA

Atılğan, H. ve Turhan, S. (1999). Malatya Musiki Folkloru, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara.

Çatalbaş, R. (2011). Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi, TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, 3 (12): 49-60.

Göher, F., (2010) Türkülerde Motifler, Türk Yurdu Dergisi. 269 (630): 173-180.

Gökşen, C. ve Gökşen, R. (2016). Dağın Türkülere Mitik Bir Öge Olarak Yansıması, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 57: 1599-1618.

Köksel, B. (2005). “Halk Türkülerinde Ayrılık ve Gurbet Sembolleri”. Ortaq Türk Keçmişinden Ortaq Türk Keleceğine III. Uluslararası Folklor Konfransının Materialleri (13-16 Kasım 2005), 82-94, Bakü.

Kurt, B. (2016). “Malatya Yöresi Türkü Söyleme Geleneği ve Malatya Türküleri”, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Mirzaoğlu, G. (2015). *Halk Türküleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Şahin, H. ve Özerol, S. (2004). Arguvan Türküleri Halk Bilimsel Bir Araştırma Denemesi, Arguvan ve Köyleri Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, Aktan Müge (2011). Sembolik ve Gerçek Anlamlarıyla Türkü Metinlerine Yansıyan Hayvanlar, Folklor/Edebiyat, 17 (66): 229-250.